

Sayı: 2003 - 26

5 Mayıs 2003

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI
PROGRAMLI DÖVİZ ALIM İHALELERİ KONUSUNDA
BASIN DUYURUSU

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nca, aşağıda sunulan bilgiler ve esaslar çerçevesinde, 6 Mayıs 2003 tarihinden başlamak üzere günlük döviz alım ihaleleri düzenlenmesine karar verilmiştir.

Bilindiği üzere, Merkez Bankası tarafından değişik tarihlerde yapılan duyurularda, ters para ikamesi ve ödemeler dengesi gelişmeleri sonucu döviz arz fazlasının oluşması halinde, dalgalı kur rejimi ile çelişmeyecek ve döviz kurunun uzun dönemli eğilimini ve doğal denge değerini etkilemeyi amaçlamayacak şekilde, döviz rezervlerini artırmaya yönelik olarak ihale yöntemiyle döviz alımları gerçekleştirilebileceği kamuoyuna açıklanmıştır.

Nitekim, bu amaç doğrultusunda 2002 yılı Nisan - Haziran ayları arasında Merkez Bankası'nca döviz alım ihaleleri düzenlenmiş ve söz konusu ihalelerde toplam 795 milyon ABD doları alınmıştır. Ancak, Haziran 2002 döneminde yaşanan siyasi belirsizlik algılamaları nedeniyle ters para ikamesi sürecinde gözlemlenen duraklama ve döviz piyasası işlem hacmindeki daralmaya bağlı olarak döviz fiyatlarının sağlıklı oluşmadığı dikkate alınarak, Temmuz 2002 döneminden itibaren programlı döviz alım ihalelerine ara verilmiştir. Bununla birlikte, ödemeler dengesi ve ters para ikamesi sürecinde yaşanan gelişmelerin Merkez Bankası'nca yakından takip edilmekte olduğu ve programlı döviz alım ihalelerine, önceden duyurulmak suretiyle, tekrar başlanabileceği de değişik tarihlerde yapılan duyurularda kamuoyuna açıklanmıştır.

Ters para ikamesi sürecini değerlendirmek üzere, bankalararası mevduat hariç, döviz tevdiat hesaplarının (DTH) gelişimi incelendiğinde, Merkez Bankası'nca döviz alım ihalelerine ara verilen Temmuz 2002 ayından başlayarak, iç ve dış gelişmelerin etkisiyle, DTH'nin Aralık 2002 ayına kadar sürekli bir artış eğiliminde olduğu, Ocak - Şubat 2003 döneminde ise ulaştığı seviyeyi koruduğu gözlemlenmiştir. 2003 Mart ayı başından itibaren, yabancı ülke askerlerinin Türkiye'de konuşlandırılmasına yönelik tezkerenin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmemesi ve Irak savaşının başlamasını takiben döviz kurlarında meydana gelen yükselişlerle birlikte DTH'nin azalış gösterdiği gözlemlenmektedir. 28 Şubat 2003 tarihi itibarıyla 47,6 milyar ABD doları olan DTH toplamı, 2,1 milyar ABD doları tutarında azalarak 18 Nisan 2003 tarihi itibarıyla 45,5 milyar ABD dolarına (geçici veri) gerilemiştir.

DTH'da meydana gelen bu azalışın sistem dışına mı gittiği yoksa Türk lirası yatırım araçlarına mı yöneldiğini incelemek, ters para ikamesi sürecinin değerlendirilmesi açısından önemli bulunmaktadır. 28 Şubat – 18 Nisan 2003 arası dönemde yaşanan gelişmeler üzerine, DTH'da gözlemlenen azalışın önemli bir bölümü, Türk lirası yatırım araçlarına yönelmiş, Türk bankacılık sistemi dışına çıkan tutarlar sınırlı kalmıştır. Bu dönemde Türk lirası mevduat, repo, yatırım fonları ve bireysel ve kurumsal yatırımcıların bankalarda tuttuğu mülkiyeti kendilerine ait Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) toplamı 119,3 katrilyon Türk lirasından, 127,3 katrilyon Türk lirasına yükselerek, nominal olarak yüzde 6,7 oranında artış göstermiştir.

Türk lirası yatırım araçlarında meydana gelen 8 katrilyon Türk liralık artışın 6,3 katrilyon Türk lirası gibi önemli bir kısmı, bireysel ve kurumsal yatırımcıların bankalar nezdinde tuttukları, mülkiyeti kendilerine ait DİBS'deki artıştan kaynaklanmaktadır. Bireysel ve kurumsal yatırımcıların bankalar nezdinde tuttukları DİBS toplamı 28 Şubat 2003 tarihinde 47,4 katrilyon Türk lirası iken, 18 Nisan 2003 tarihi itibarıyla 53,7 katrilyon Türk lirasına yükselmiştir.

Yukarıda değerlendirilen dönemde, DTH'daki azalış asıl olarak yatırımcıların yükselen döviz kurları ve faiz oranlarından yararlanmaya yönelik portföy hareketlerinin ağırlık kazandığı Mart ayı içinde yaşanmış olduğundan, Nisan ayındaki gelişmelerin ayrı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Nisan 2003 dönemi incelendiğinde, DTH bakiyelerindeki düşüşün durduğu, 28 Mart 2003 tarihi itibarıyla 45,1 milyar ABD doları olan DTH toplamının sadece 0,4 milyar ABD doları artarak 18 Nisan 2003 itibarıyla 45,5 milyar ABD doları seviyesinde (geçici veri) gerçekleştiği görülmektedir. Bu artış ise bankacılık sistemi dışında tutulan yabancı para banknotların (efektif) Mart 2003 sonundan itibaren sisteme girmeye başlaması sonucunda gerçekleşmiştir. Bankalardan alınan kesin olmayan verilere göre, 27 Mart - 30 Nisan döneminde sisteme yaklaşık 950 milyon ABD doları tutarında efektif girişi olmuş, sisteme dönen efektiflerin etkisiyle DTH bakiyelerinde bir miktar artış olurken, yurtiçi yerleşiklerin Türk lirası cinsinden yatırım araçlarına talebi devam etmiştir. Yurtiçi yerleşiklerin Türk lirası cinsinden yatırımları toplamı 28 Mart 2003 tarihi itibarıyla 124,9 katrilyon Türk lirası iken, 18 Nisan 2003 itibarıyla 127,3 katrilyon Türk lirasına yükselmiştir.

Bunlara ek olarak, 2003 yılı bütçesinde alınan ek önlemlerle mali disiplinin sağlanması, Uluslararası Para Fonu ile yürütülen dördüncü gözden geçirmenin sonuçlandırılması ve son aylarda bütçe performansı ve mali disiplini sağlamak üzere alınan bazı önlemlere ilişkin gelişmelerin umut verici olması, yaz aylarında olumlu ödemeler dengesi beklentileri ile birlikte değerlendirildiğinde, döviz arz fazlası oluşma sürecinin devam etme olasılığını kuvvetlendirmektedir.

Bu çerçevede, Merkez Bankası'nın güçlü döviz rezervi pozisyonuna sahip olmasının, uygulanan programa ilişkin güvenin artmasına sağlayacağı katkı dikkate alınarak, döviz alım ihalelerine tekrar başlanmasına karar verilmiştir. Bu dönemde de 2002 yılında olduğu gibi, ulaşılmak istenen belirli bir rezerv seviyesi saptanmamıştır. Amaçlanan, piyasada belirlenen döviz kurları üzerinden ve belirli bir kur seviyesi hedeflenmeden, oluşacak döviz arz fazlasının döviz kurlarında ilave bir oynaklık yaratmayacak ve bankaların döviz pozisyonları ile döviz likiditelerini olumsuz etkilemeyecek şekilde Merkez Bankası rezervlerinde birikiminin sağlanmasıdır.

2002 yılındaki uygulamada olduğu gibi, döviz alım ihaleleri programları aylık olarak önceden açıklanacaktır. Ancak, dışsal bir şok ya da öngörülemeyen gelişmeler nedeniyle, döviz piyasalarında derinliğin kaybolması, buna bağlı olarak, döviz fiyatlarında ortaya çıkabilecek aşırı oynaklık ve sağlıksız fiyat oluşumlarının gözlemlenmesi halinde, Merkez Bankası dönem sonunu beklemeden, kısa ya da uzun süreli olarak, önceden kamuoyuna duyurmak suretiyle, ihalelere ara verebilecektir.

Düzenlenecek olan döviz alım ihaleleri aşağıda belirtilen esaslara tabi olacaktır.

Döviz Alım İhale Esasları:

1. Günlük döviz alım ihale tutarı 20 milyon ABD doları olarak belirlenmiştir. Ancak, Türkiye'de işgünü olmasına rağmen, Amerika Birleşik Devletleri'nin tatil olduğu günlerde ihale açılmayacaktır. Ayrıca, yarım işgünlerinde gösterge niteliğinde kur belirlenmediğinden, ihale düzenlenmeyecektir. Bu doğrultuda, Mayıs 2003 ayında ABD tatil günü olan 26 Mayıs 2003 hariç, 17 iş günü döviz alım ihalesi düzenlenecektir.
2. Ancak, ay içinde ihalelere teklif gelmemesi ya da 20 milyon ABD dolarından daha az teklif gelmesi nedeniyle satın alınamayan kümülatif döviz tutarlarını telafi etmek amacıyla, takip eden ilk ihaleden başlamak üzere günlük ihale tutarı 40 milyon ABD dolarına kadar artırılabilecektir. Bir başka deyişle, döviz alım ihaleleri ile alımı yapılamayan kümülatif döviz tutarı 20 milyon ABD dolarından yüksek olsa dahi, 20 milyon ABD dolarlık günlük alım tutarlarına telafi amacı ile ilave edilecek tutar 20 milyon ABD doları ile sınırlı tutulacaktır. Ancak, önceki ayda programlandığı halde alımı yapılamayan döviz tutarları takip eden ay ihalelerinde telafi edilmeyecektir.
3. İhaleye, Döviz ve Efektif Piyasalarında işlem yapmaya yetkili bankalar ve özel finans kurumları (kuruluşlar) katılabileceklerdir.
4. İhale çoklu fiyat ihalesi yöntemi ile yapılacaktır.
5. İhalede verilebilecek maksimum fiyat, ihalenin yapıldığı gün içinde Merkez Bankası'nca 28 Mart 2002 tarih ve 2002-25 sayılı basın duyurusu ile kamuoyuna açıklanan 'Gösterge Niteliğindeki Kurların Belirlenme Esasları'

çerçevesinde saptanan ilk 5 ortalama fiyatın aritmetik ortalaması olacaktır. Bu şekilde belirlenen fiyat, ihalede verilebilecek maksimum fiyat olacaktır. Maksimum fiyat ile döviz alım ihalelerinde alımı yapılacak tutar (telafi amaçlı kısmı da içerecek biçimde) ihale öncesi Reuters sisteminin “CBTQ” sayfasında duyurulacaktır.

6. Kuruluşlar, ihale tekliflerini saat 14.40–15.00 arasında verebileceklerdir.
7. İhale teklif miktarı minimum 1 milyon ABD doları ve katları üzerinden verilebilecektir. İhalede teklif edilebilecek maksimum tutar ihale tutarı ile sınırlıdır.
8. Kuruluşlar verdikleri teklif tutarlarını ve fiyatları ihale süresince değiştiremeyeceklerdir.
9. İhalenin kesildiği fiyatta birden fazla teklif olması halinde, dağıtım oransal olarak yapılacaktır.
10. İhaleye katılmak isteyen kuruluşlar, tekliflerini tutar ve fiyat belirtmek suretiyle Döviz ve Efektif Piyasaları Müdürlüğü'nün (312) 309 19 66-89 numaralı telefonlarına bildireceklerdir.
11. İhale sonuçları (toplam teklif/ortalama fiyat/maksimum fiyat/minimum fiyat) Reuters sisteminin “CBTQ” sayfasında ilan edilecektir.
12. İhalelerde işlem komisyonu alınmayacaktır.
13. İhale yükümlülüğünü yerine getiremeyen kuruluşlara Döviz ve Efektif Piyasaları Uygulama Talimatı çerçevesinde müeyyide uygulanacaktır.

Kamuoyunun bilgisine sunulur.